

SUY NGHĨ VỀ TRÁCH NHIỆM CHÍNH TRỊ CỦA NHÀ BÁO HIỆN NAY

TRẦN QUANG

Đại học KHXH và NV - ĐHQGHN

Dưới sự lãnh đạo của Đảng, nhân dân ta đang thực hiện công cuộc đổi mới đất nước với mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, văn minh. Trong quan hệ quốc tế Đảng ta chủ trương làm bạn với tất cả các nước theo nguyên tắc đa phương hóa và đa dạng hóa trên cơ sở tôn trọng độc lập, chủ quyền của mỗi nước và cùng có lợi. Đó là đường lối đúng đắn, nhằm đưa nước ta tiếp tục phát triển theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Công cuộc đổi mới đã tạo ra những tiền đề, những điều kiện hoạt động xuất bản nói chung và báo chí nói riêng, đồng thời cũng xuất hiện những khó khăn và những yêu cầu mới đối với hệ thống báo chí cách mạng Việt Nam và đối với mỗi nhà báo trong quá trình hoạt động thực tiễn. Hoạt động báo chí trong điều kiện kinh tế thị trường là vấn đề hoàn toàn mới mẻ đối với những người làm báo Việt Nam. Vì chưa có tiền lệ nên không thể rút ra được kinh nghiệm của quá khứ. Trong khi đó, lợi dụng những khó khăn của phong trào cách mạng thế giới, đặc biệt là sau khi các nước chủ nghĩa xã hội ở Đông Âu và Liên Xô sụp đổ, kẻ thù cho rằng báo chí là vũ khí lợi hại nhất trong chiến lược "diễn biến hòa bình". Vì vậy chúng rất coi trọng việc đánh phá ta về chính trị tư tưởng mà báo chí là vũ khí "tối ưu" của chúng. Không phải ngẫu nhiên mà ngay sau khi Liên Xô sụp đổ, giám đốc USIA (Hãng thông tấn Hoa Kỳ) đã tuyên bố rằng đài "Châu Âu tự do" đã hoàn thành nhiệm vụ. Và một thời gian rất ngắn sau đó, Thượng nghị viện Hoa Kỳ đã thông qua quyết định thành lập đài "Châu Á tự do". Trước tình hình đó, đòi hỏi hệ thống báo chí Việt Nam phải xây dựng được một đội ngũ những người làm báo có trình độ nghiệp vụ giỏi, bản lĩnh chính trị vững vàng, sẵn sàng thỏa mãn nhu cầu thông tin của công chúng, trả lời kịp thời những sự việc, hiện tượng, vấn đề ... nảy sinh trong đời sống xã hội, sẵn sàng đánh lui cuộc chiến tranh thông tin của địch. Vì vậy, thêm một lần xác định lại trách nhiệm chính trị của nhà báo trong giai đoạn hiện nay, thiết nghĩ, cũng là điều cần thiết.

Khi gia nhập đội ngũ những người làm báo, mỗi nhà báo sẽ xuất hiện trước công chúng một loạt các trách nhiệm xã hội như trách nhiệm đạo đức, trách nhiệm pháp lý, trách nhiệm nghề nghiệp và đặc biệt là trách nhiệm chính trị.

Nói đến trách nhiệm chính trị của nhà báo, trước hết phải nói đến trách nhiệm trước Đảng trong việc phổ biến và hướng dẫn cho công chúng tiếp nhận một cách đúng đắn và chính xác nội dung các nghị quyết của Đảng, các văn kiện của Chính phủ ... Mặt khác, trách nhiệm chính trị của nhà báo còn là việc thực hiện các yêu cầu đối với bản thân, hoàn thành tốt nhiệm vụ chuyên môn, có ý thức nghề nghiệp đối với công việc hàng ngày.

Việc giải quyết các vấn đề nảy sinh trong đời sống xã hội càng phức tạp bao nhiêu thì yêu cầu nghiệp vụ của cán bộ báo chí càng cao bấy nhiêu. Nhận thức được trách nhiệm chính trị sẽ

giúp cho nhà báo tự kiểm soát ý thức và hành vi của mình trong quá trình sáng tác và tổ chức quần chúng theo yêu cầu khách quan của cuộc sống, biết kết hợp khả năng của cá nhân với tập thể để giải quyết, đáp ứng những yêu cầu đã được đặt ra.

Gia nhập đội ngũ những người làm báo không có nghi thức tuyên thệ (như gia nhập quân đội) không có quy định cụ thể về trách nhiệm chính trị và những quy định cụ thể về việc thực hiện các trách nhiệm đó. Nhưng như vậy không có nghĩa là nội dung khái niệm "trách nhiệm chính trị" không được xác định rõ ràng. Lịch sử báo chí cách mạng Việt Nam, các văn kiện của Đảng, các tác phẩm của những vị tiền bối - những người đã sáng lập ra nền báo chí cách mạng Việt Nam - đã thể hiện toàn bộ yêu cầu về trách nhiệm chính trị của nhà báo. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nhiều lần phát biểu, nhấn mạnh phần trách nhiệm chính trị của nhà báo: "Cán bộ báo chí cũng là chiến sĩ cách mạng. Cây bút trang giấy là vũ khí sắc bén của họ" hoặc "cái bút là vũ khí sắc bén, bài báo là tờ lịch cách mạng ..." [1]. Một trong những yêu cầu của trách nhiệm chính trị của nhà báo là thực hiện công tác tư tưởng. Khác với các nền báo chí Phương Tây, báo chí cách mạng Việt Nam cùng với chức năng quản lý và chức năng khai sáng, đã công khai khẳng định chức năng giáo dục tư tưởng của mình. Nhiệm vụ công tác tư tưởng mà các phương tiện truyền thông đại chúng cần thực hiện là liên kết các thành viên riêng rẽ của xã hội thành một khối thống nhất trên cơ sở một lập trường chính trị chung, thái độ trách nhiệm tích cực để xây dựng và cải tạo xã hội. Một khi nhận thức được tính ưu việt của chế độ xã hội, mục đích và kết quả hành động phù hợp với lợi ích của mình, nhân dân sẽ tự giác thực hiện những nhiệm vụ to lớn của xã hội trên những vị trí công tác cụ thể của mình. Chính vì vậy, khi đánh giá giá trị thực tiễn của tác phẩm báo chí là cách nhìn nhận "sức mạnh" của nó trong việc hình thành nhận thức và khuynh hướng đạo đức của quần chúng, nghĩa là vai trò của tác phẩm trong việc điều khiển đối tượng tiếp nhận thông tin. Điều này yêu cầu nhà báo phải đồng thời là nhà giáo dục của nhân dân lao động. Điều quan trọng ở đây là nhà báo phải ý thức được rằng mình là thành viên của lực lượng báo chí của đất nước, đang góp phần giải quyết những nhiệm vụ quan trọng của công cuộc đổi mới đất nước. Nhà báo có trách nhiệm trước Đảng, trước xã hội và công chúng về những điều mình đem đến cho độc giả, thính giả và khán giả xem xét. Vì thế điều quan trọng là những vấn đề nhà báo nêu lên có thực sự kịp thời và cần thiết cho mọi người không? Trong thời điểm hiện tại công bố tác phẩm đó có thích hợp không? Những điều vừa công bố có thực sự là những câu trả lời thỏa đáng đối với các câu hỏi đang được đặt ra không?

Hiện nay, báo chí của chúng ta đang khởi sắc, phát triển mạnh cả về số lượng và chất lượng. Tất cả các cơ quan thông tin đại chúng của ta đều có đóng góp không nhỏ vào công cuộc đổi mới đất nước, từ các báo trung ương đến các báo địa phương đã "chú ý mở rộng thông tin, thông tin nhiều chiều, tuyên truyền những nhân tố mới, phê bình những kinh nghiệm tốt, đồng thời tích cực đấu tranh chống tiêu cực, chống những quan điểm và nhận thức sai trái, bảo vệ quan điểm đúng đắn của Đảng" [2]. Bên cạnh những thành tích đáng ghi nhận, rải rác ở báo này, báo nọ vẫn còn xuất hiện những tin bài phi chức năng, thể hiện khuynh hướng thương mại hóa, giật gân, câu khách. Có báo đã vượt quá quy định về tôn chỉ, mục đích, vi phạm về định hướng thông tin, lệch lạc về nhận thức ... [3, 5].

"Tít" báo hay khi nó thu hút được cái "thần" của tin, bài, được thể hiện bằng ngôn từ đẹp, thích hợp và gây ấn tượng mạnh đối với độc giả; nhưng trong rất nhiều trường hợp, vì muốn hấp dẫn công chúng, nhà báo đã dùng những tít giật gân, không phù hợp với nội dung bài viết, thậm chí kích thích trí tò mò. Rõ ràng loại tin bài đó không thực hiện được tránh

nhệm chính trị của người viết trước công chúng.

Trách nhiệm chính trị còn yêu cầu nhà báo phải giải quyết nhiều vấn đề đã được đặt ra, không ngừng vận dụng nguyên tắc đấu tranh theo quan điểm của Đảng, chống lại thế lực phản động. Trong giai đoạn hiện nay, việc đánh bại âm mưu "diễn biến hòa bình" đặt ra cho đội ngũ những người làm báo những nhiệm vụ cụ thể, đầy khó khăn và phức tạp. Trong khi đất nước có chiến tranh, các nhà báo đã không đến nổi vất vả lắm trong việc phân biệt địch - ta. Hoàn cảnh thời chiến bắt buộc mọi thành viên xã hội thể hiện tư tưởng và hành động của mình khá rõ ràng, vì vậy giữa đồng chí và kẻ thù có ranh giới cụ thể, nhưng trong thời bình, khi mọi người đều thi đua làm giàu, thì ranh giới đó đôi khi mập mờ, khó xác định. Điều đó đòi hỏi nhà báo khi hoạt động trong hệ thống truyền thông đại chúng, phải có bản lĩnh chính trị vững vàng thì mới có thể phân biệt được.

Trách nhiệm chính trị của nhà báo còn thể hiện ở tính tích cực, chủ động tìm tòi mục đích. Một nhà báo có tinh thần trách nhiệm cao không chỉ đơn giản là người biết hoàn thành nhiệm vụ mà còn là người biết lựa chọn các hiện tượng trong cuộc sống, tự tìm hiểu, đặt ra và giải quyết vấn đề một cách kịp thời. Để đạt được những điều đó, đòi hỏi ở nhà báo một loạt những phẩm chất như sự thành thạo trong việc lựa chọn đề tài, xử lý tư liệu, xây dựng tác phẩm v.v.... Vì có quyền can thiệp công khai vào các công việc xã hội khác nhau, các nhà báo cần cần nhắc kỹ khi quyết định đưa vấn đề này hay vấn đề khác ra trước công chúng, biết trước được hiệu quả của việc làm đó. Tiêu chuẩn để đánh giá kết quả hoạt động của nhà báo là ý nghĩa chính trị và ý nghĩa thực tiễn của tác phẩm được công bố. Nhà báo rất cần tính kiên trì, bền bỉ trong công việc, gạt bỏ mọi lý do, quyết tâm làm việc đến cùng, thậm chí để việc làm đạt kết quả cao cũng không nên ngần ngại khi phải quay lại với đề tài trong nhiều lần và phải tham khảo nhiều tài liệu. Trong bất kỳ hoàn cảnh nào, nhà báo cũng phải theo dõi kết quả của tác phẩm được công bố và chú ý xem có xuất hiện kết quả tiêu cực không.

Nhà báo phải sẵn sàng chấp nhận và khắc phục những khó khăn bất ngờ trong khi thu thập và xử lý tư liệu. Phải vượt qua mọi trở ngại để hoàn thành nhiệm vụ, kể cả những công việc làm mất nhiều thời gian hoặc những tình huống bất ngờ gây khó chịu, gai mắt

Ban lãnh đạo tòa soạn thường không có điều kiện để kiểm tra lại các sự kiện, những nhận định và kết luận của nhà báo thu thập trong những chuyến công tác, vì vậy phải đặt niềm tin vào khả năng chuyên môn, sự công bằng và sáng suốt của nhà báo. Do vậy, yêu cầu về trách nhiệm của nhà báo càng cao.

Cùng một lúc nhà báo phải thực hiện vai trò của công tố viên, bào chữa viên và thẩm phán để xem xét vấn đề ở khâu cuối cùng, trước khi tuyên bố, bởi vậy "bản án" của nhà báo phải nổi bật sự cân nhắc toàn diện, cẩn thận, chính xác, có giá thiết và có định hướng trong nhận xét và kết luận. Nhà báo không nên vội vã, hấp tấp trong việc đánh giá vấn đề khi chưa được nghiên cứu cẩn thận và cũng không được phép tỏ thái độ khắt khe một cách thiên vị. Nhà báo phải có thái độ rõ ràng, sắc bén và giàu cảm xúc để mang đến cho công chúng những ý nghĩ và tình cảm trung thực của mình.

Nhà báo là một thành viên của tập thể tòa soạn, cần có trách nhiệm đối với công việc chung; phải thường xuyên có ý thức rèn luyện để việc hoạt động nghề nghiệp đúng nguyên tắc, có ý thức kỷ luật, trở thành thói quen trong cuộc sống. Khi nhà báo đồng thời là người lãnh đạo của cơ quan báo chí sẽ có hai trọng trách: không chỉ là người tổ chức cho tòa soạn hoạt

động như thế nào mà còn phải chịu trách nhiệm trước việc làm của các thành viên trong cơ quan. Mức độ hoàn thành trách nhiệm của các thành viên trong tòa soạn liên quan trực tiếp và chặt chẽ với việc phân công chính xác trách nhiệm và việc cung cấp mọi thứ cần thiết để họ tiến hành công việc [4].

Tóm lại, việc hoàn thành xuất sắc công việc chung của tòa soạn, trước hết phụ thuộc vào sự lựa chọn cán bộ báo chí, sự phân công nhiệm vụ, đảm bảo điều kiện cho hoạt động của mỗi người và sự giúp đỡ lẫn nhau.

Nhà báo chịu trách nhiệm với danh hiệu cao cả của mình. Mọi hành vi xấu xa, lợi dụng uy tín vào những mục đích cá nhân, vi phạm những quy tắc, lối sống của người Việt Nam hoàn toàn xa lạ với nhân cách của nhà báo Việt Nam chân chính. Trách nhiệm chính trị của nhà báo đòi hỏi tri thức, tự do tiếp nhận và tự nguyện thực hiện theo các tiêu chuẩn pháp lý và đạo đức của báo chí cách mạng Việt Nam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Văn hóa nghệ thuật cũng là một mặt trận, NXB Văn học, 1981, Tr. 123, 124.
2. Văn kiện Đại hội Đảng lần thứ VII, Hà Nội, 1991.
3. Văn kiện đại hội của Hội nhà báo Việt Nam lần thứ IV, tháng 3 - 1995.
4. Cơ sở lý luận báo chí - truyền thông, NXB Thông tin - Văn hóa, Hà Nội, 1995.
5. Một số suy nghĩ về tình hình thực hiện luật báo chí, Báo Nhân dân ngày 27-7- 1995.

VNU. JOURNAL OF SCIENCE, SOC. SCI., t.XI, n°3, 1995

THINKING ABOUT JOURNALIST'S POLITICAL DUTY AT PRESENT

TRAN VAN QUANG

College of Social Sciences and Humanities -VNU

The market mechanism raises new requirements for journalist's political duty. This article touches on the following:

- Facilities and difficulties which face a journalist in his practical activity at present.
- The journalist's political duty to the Party in dissemination of Party and State resolutions and policy.
- The journalist's political duty in the struggle against "peaceful evolution" plot of the hostile forces.
- The journalist's political duty to the public in choice of topic, material processing and creating work in order to provide useful information, to meet the demands of ideological education and social management as well as raising people's general knowledge.